

Covek u kožnom kaputiću prestade da govorit; izvuče cigaretu i poče se lupati po džepovima tražeći šibice. Ne nadje i obrati se čoveku sa zmijom:

— Imate šibice?

— Upaljač — reče čovek sa zmijom; izvuče ogroman bronzani upaljač vlastite izrade i pripali.

Covek u kožnoj bluzi pozdravi vojnički i ode.

— Intelligentan muškarac — reče jedna gospa. — Uopšte ne liči na šofera.

— Što ne potrčite za njim — reče čovek sa zmijom. — Daće vam se besplatno, sem ako se ne bude bojao da spava sa pokojnjicom.

— Sta, gospoda veruje u zagrobnu život — reče jedan mladić.

— Pozajmите mi onda dvadeset zlota: vratiću vam posle smrti.

Zena ode. Idući ljujala se širokim bedrima, noge je imala ravne i debele kao stubovi.

— Isuse — reče mladić — ala ona ima jezive noge.

— Kada sam bio balavac — reče neki starac i pogleda po okupljenima izbledelim očima — ulevali su mi u glavu da su sve poljikinje lepe. Ali i tu je iluziju šlag trefio.

— I šta je ostalo? — upita mladić.

— Tuš — reče starčić. — Svakodnevno se tuširam.

— I to je sve?

— Jasno. Ne mogu dvaput dnevno da uzimam tuš. Živim kao potstarnar, a moja je gazdarcica takva zolja, da bi joj čak i u paklu dali zasebnu sobu.

Starac se ishraknu i ode oslanjajući se na štap. Čovek što se sretao s pijanim u „Gostionici kod Mornara“ u Bžeskoj reče čoveku sa zmijom:

— Ovaj pijani bio je nekada fini momak. Pre rata radio je na tramvajima, dizao tamo strajk. Sakrivao je ljude za vreme okupacije: imao je kod sebe ceo štor Zidova i potismeavao se Nemcima. I govorio je nama: „Kad dodje pobeda, videćete kako ćemo živeti. Imaćemo svega, sto mu gromova, i nikad nam ničega neće usfalti. Neće više biti sirotinje. Naplatićešmo se za svu bedu koju smo u životu pretrpeli. Imaćemo da grejemo trbuhe: moramo samo čekati!“

— Ja znam šta je bilo dalje — reče niski muškarac sa utetovanim zmijom. — Zatim je došla pobeda. I trebalo se probijati za sve, raditi kao nikad u životu, stiskati zube i stezati opasac. Drugi su se nekako uzdržali, penjali se gore, a on zaostao pozadi. Možda je bio manje sposoban, možda je malo shvatio. I tada nije izdržao: počeo nesretni drugo govoriti ženi noću, a drugo na javnosti. Zatim se počeo bojati.

— Da — reče poznanik pijanoga — zatim se počeo bojati. Bojao se da će najzad drugi otkriti kakav je on partijac ustvari. Nije razumeo partiju.

— Partijac — reče muškarac sa zmijom — koji svoje sumnje preživljuje izvan partije vrlo brzo se pretvara u gomilu smrdljivog izmeta. Imao je malo srce i malo nade. Malo je želeo: želju mu je zastupio strah kada je gledao kako se ljudi mute. Ima takvih koji misle da sve što se dešava u zemlji, dešava se i u njihovoj savesti i na račun njihove savesti. I ovaj je bio takav: imao je sićuno srce i zato tu leži oljoksan kao stara kurva na veliki četvrtak. Zatim su ga sornuli iz partije.

— Otkuda vate znate sve to? — zapita poznanik pijanoga.

— Sam sam podizao partisku legitimaciju da ga izbacimo — reče čovek sa zmijom. — Sred sam ga jedno veće. Prikripto mi se za ruku i veli: „Žašto sreća stanuje takodaleko? Kada ćemo mi stići donde? Ići ćemo, stiskati zube, dan će nam nekad izgledati kao noć, ali ako nekad stignemo, hoćemo li ikad imati snage da se osmehnemo? Ne: bitćemo prosti djavoljki umorni. Posle velikog naprezaanja čak i uspeh izgleda kao košmarini san!“. Uredu — kažem ja njemu onda — sutra je sastanak: ustani i kaži sve to. Kog djavola da tripi to u sebi? Svi su vratški umorni, ali cutati se ne sme. Čutanje nije zlato. Čutanje je odvratna laž. Čutanje je najodvratnija od svih laži“. On me pogleda nekako čudno: nikad nisam video takav pogled. Nasmeja se glupo i reče: „Šta ti? Ja sam se samo našao. Hteo sam samo da vidim jesli li dobar partijac. Jer nekako mu u zadnje vremene...“ Dadoh mu tada po njusici. Briso je krv sa usana, čutao.

Čovek sa zmijom prestade da govoriti. Zasmeja se kratko i nepririjatno.

— Sta se kog djavola smejete? — upita pijančev poznanik.

— Jer znam — reče niski muškarac sa zmijom — znam da će sve takve labove videti jednom kao i njega. Dasa partijac koji ne ide kuda u njegova partija, mora da se pretvori u ovačvoga kao ovaj ovde. No, hoćemo li?

— Da — reče pijančev poznanik. Sta da stojim ovde? Ionako mu ništa nećemo pomoći.

Išli su ulicom. Prašnjavao drveće izgledalo je žalosno i ružno. Na uglo je mršav čovek u prljavoj platnenoj bluzi prodavao sladoled — oko njega se gurala gomila dece; sladoled se topio i curio im niz prste. Viki su piskavim glasovima držeći u ispruženim rukama stianu novac.

— Jeste li ga stvarno poznavali? — upita pijančev poznanik iz „Gostionice kod Mornara“. — Meni se sve čini da lažete. Nemoćuće je da ga vi poznamo.

Covek sa zmijom zastade. Pogleda u onoga. Onaj reče:

— Sad tek vidim da imate strašno izrabljeno lice. Jesu li vas tužili kadgod?

— Tukli su.

— Davno?

— Izgleda mi kao da je bilo juče — reče čovek sa zmijom. — Osećam to kao sasvim sveže. Ali stvarno je bilo pre dvadeset godina. I takodje je bio trideset april. I bilo je takodje tako strašno toplido da se nije mogli disati.

Gledali su se čutke. Jurili su tramvaji i kamioni, brzo su prolezali ljudi. Poznanik pijanog upita razdraženo:

— Pa dobro, jeste li ga poznavali ili niste?

Covek sa zmijom podiže glavu i pogleda ga. Bilo je prazno, jasno i slepo: potsećalo je na oči mrtvaca.

— Znao sam mnoga ljudi — reče.

Podješa dalje. Poznanik pijanoga iz bara „Gostionica kod Mornara“ u Bžeskoj zviđao je, niski muškarac išao je čutke i nervozno pokretao ogromne vilice. U jednom trenutku zastade.

— Zaboravio sam, dovraga — reče gledajući nemirno u onoga.

— Moram se vratiš: žena mi rekla da svratim do tašte. To je na onoj strani.

— U redu — reče onaj. — Pričekao bih vas, ali ni ja takodje nemam vremena. U zdravlju — dodirnu prstom kačket i ode.

Kada već nestade iza ugla, niski muškarac se vrati do pijanoga. Naže se nad njim i s naprezanjem ga nabaci na sebe: pijani mu je spadao iz ruke kao bespomoćna vreća. Niski muškarac vukao ga je i govorio sa žaljenjem:

— Zašto si se ožderao? Zašto si se ožderao u samo podne?

S poljskog preveo Petar VUJIĆIĆ

(nastavak sa 12 strane)

probojem žutog mlaza svjetlosti, koja u uskoj ulici stvara igru obojenih refleksa, oživljava usnute razine zidova, rastvarajući ih snagom svoje topline. „Ciganin“ Faustino-Lafateta, crpe snagu učinka iz oštре linearne kvadratičnosti a „Paysage Montsoreau“ Jacquesa Dolla stvara istim metodom izvanrednu atmosferu sela pred kisu, kad u olujnom polurnaku konture obavijenih uniformiranih kuća rezu zrak čvrstih obrisima, jedinim statičkim elementom.

Suprotan po odricanju svake analitičnosti i građivanja, izveden u slobodnim zamislima boje, bliz ekspressionizmu je „Prorok“ Suzane Simon. Odnos goleme konture prorokove glave prema sitnim, grupiranim glazama puška, podsjetio me na izražajne metode početaka umjetnosti naše civilizacije (na pr. egipatske) gdje se jednom vanjskom, fizičkom disproporcijom, naglašava razlika u znaku i vrijednosti. Vraćanje izvora je ovđje idejno, za razliku od formalnog, figurativnog vraćanja „naivnih“.

Konačno, dolazimo i do vjernih poštovača forme. Da, pozivaju se na Cézannea, Siguroma, ali... prostor djelovanja se neizbjegivo sužava, ritam usporava, umjetnost dolazi na granicu zanata a rezultat su većinom slike za dekorativno ukrašavanje malogradjaninskog interijera, uspored sa obiteljskim fotografijama. Bez stila, bez ideje, bez vremena. Od rijetkih, koji su uspjeli prevazići skušenost metode i na terenu čiste figuracije ostvariti živu i originalnu djelu, spomenuti su Paula Kerouedana i Rogera Vandebulckea. Obojicu zahvaljujući smrtonoj upotribi kolorističkih elemenata. Kod KEROUEDANA su to („Strajk u Bretagni“) žarki kontrasti žute dominantne atmosfere sa tamno-smeđe-crnim tijelima ljudi. Njihova napuštena tijela leže na pličaku, izvedenom tehnikom širokih, glatkih, ploha boja koje se uljevaju jedna u drugu. A bitno je to da se sadržaj, iako realan, gubi, da prepusti mjesto očaravajućoj impresiji boje i odraza. Još jači, još divljiji su koloristički kontrasti olujnog ambijenta sred kojeg leži stalna kolna kućica („La roulotte“) VANDENBULCKEA. Nešpostredni dodir sasvim suprotnih spektralnih vrijednosti, toliko je oštar, toliko značajan da bih skoro posegnuo sa izrazom: orfizam prenesen na figuraciju.

Ne želim tridesetogodišnjem Bernardu Buffetu pridavati značaj osnivaču jednog pravca ili škole. Samo radi bolje ilustracije povezati cu s njegovim imenom grupu slikara u kojoj dominiraju suhe, gole, rašljaste vertikale, simbolizujući praznoca osjećaja jedne generacije, formirane u ratnom i neposredno poslijeratnom periodu. Ali dok kod Buffeta građizam prijeti da predje u maniru, slikari koje mu, sasvim proizvoljno, pridružuju, zadržavši osnovnu komponentu, obogaćuju stil novim elementima. To je kod Constanta Barueqa („Moja soba“) prenošenje vertikale više u unutrašnju fakturu predmeta, u ritam unutrašnjih strukturalnih niti; kod Jean Le Dalla („kompozicija“), na kojoj čak potpis nalikuje kao blizanac na Buffetu) živilja koloristička paleta, od Buffeta izgleda zauvijek odrečena, ugodno svježa i lijepa..

Još par riječi. O grupi „naivnih“. Even, Jules Henry, Bray zasljužuju više pažnje i više prostora. Ali taj smjer je našoj publici dobro poznat. A sad sam uvjeren da se naši „naivni“ nalaze u najmanju ruku na istom umjetničkom nivou sa francuskim sabraćom.

Pariz, februara 1959.

Petar SELEM

niniva

Traži li medju mrtvacima onog što gore uzvraća nježni podbradak? Tko će ga naći, dok se zmije ovamo uzvrćaju. Tko će ga naći, dok vatra gori ovđje pred vratima.

Ninivo, neka te svijetlo sunce hvali, jer eno odsječene ruke leže na trijemovima. Odsječene glave se njišu na porozima.

Neka su blagoslovjeni troji pohodi medju one, koji te ne ljubi, medju one, koji su te iznevjerili, neka je blagoslovjen svaki tvoj ponor nad onima, koji ti nisu ništa skrivali.

Pogled uzvrćeni tebi, preko ramnica na kojima se ritaju divlji magarci, preko planina, u kojima rici ridiјi lavovi, preko smrdljivih voda u kojima lutaju leševi, štakore, a zene otkidaju noge mrtvoj djeti s naduvenim trbušima,

preko smrdljivih voda u kojima lučaju leševi, gradova, koji su ugaženi kao mrvavnjaci i šuma u noći paljenih;

on nalazi iznad svega sporu vatu trijih kula, koja plasti narode u pustinjama, vidi sinove tvoje u uspravljenim reljefima, koji dave vitke lalice i otkidaju vratove velikim pticama, one, koji gaze nogama djetetu i vade oči pobijedjenim ratnicima;

u tome gradu žive repati lavovi s glavama asirskeh mlađica, koji se krvoraju, da budu što grublji ljubavnici i što finiji krvnici.

U tvojim dvoranama, kraj voća, koje se rasipa po podu, po blistavom kamenu, kraj svijeća koje mirisu, sklopjene ruke bluda se otvaraju i padaju; glazba podseća na noć i smjer negok puta. Tijela leže na svježem svijetu. Usta zivjeaju:

Kako je slasno uljevati krv. To stvara divno smirenje onome, koji se može odlučiti. Koliki ubijaju, a nisu se odlučili.

Ninivo, neka te žarke zvijezde hvale, što si sama i što si se odrekla samlosti; —

ti se ne gadiš — ti ne sažaljevaš one, koji su osudjeni, jer im je dah kušan — tvoje srce je tvrdo i ne izgriza se.

Zlatko TOMIĆIC

III KONKURS „POLJA“ U ČAST DANA MLADOSTI

Redakcija lista za kulturu i umjetnost „POLJA“ raspisuje konkurs za KRATKU PRIPOVETKU.

Konkurs se raspisuje uz materijalnu podršku Pokrajinskog komiteta Narodne omladine Srbije za Vojvodinu sa sledećim nagradama:

PRVA NAGRADA: 25000 dinara
DRUGA NAGRADA: 15000 dinara
TREĆA NAGRADA: 10000 dinara

Konkurs je anoniman. Radove treba dostaviti u dva kucana primerka bez šifre. Autorstvo će se dokazivati upoređivanjem primeraka sa konkursa i jednog primjera autora.

Dužina priповetke: do 6 kućanih strana sa proredom.

Radove treba slati na adresu: Redakcija „POLJA“, Novi Sad, Maksima Gorkog 20/1.

Rezultat konkursa biće objavljen u „MLADOSTI“ i „POLJIMA“.

Ziri konkursa: Redakcija lista za kulturu i umjetnost „Polja“.

REDAKCIJA OVOG BROJA ZAKLJUCENA JE 18 MARTA 1959. GODINE.